

TISKOVÁ ZPRÁVA

Praha 18. srpna 2021

Akademie věd ČR
Národní 1009/3, 110 00 Praha 1
www.avcr.cz

ČEŠI JAKO NÁROD KUTILŮ? NA STRATEGII „VYROB SI SÁM“ VSADILI I BĚHEM PANDEMIE

Proč je „in“ vyrobit si věci sám? Jak poznamenal kutilství rozmach sociálních sítí? Najdeme ho i u bezdomovců? A jak zachraňovalo zemi během pandemie? Vědci a vědkyně ze Sociologického ústavu AV ČR zkoumali, proč má kutilství v Česku takovou tradici a jak se změnilo od dob socialismu až k dnešnímu online světu.

Na začátku pandemie řada žen, ale i mužů, vytáhla šicí stroje a začala vyrábět v Česku tolik chybějící roušky. Lidé zavření ve svých domovech se učili péct chléb nebo vyrobit si věci svépomocí. I když kutění provází život lidí v Česku a Československu desítky let, problematika kutilství je u nás doposud velmi málo zmapovaná. Právě o to se pokusil vědecký tým ze Sociologického ústavu AV ČR pod vedením Petra Gibase. Z tříletého výzkumu vzešla i výstava [Kutilství: Od udělej si sám k DIY](#) v Národopisném muzeu Národního muzea a dvě publikace.

Receptář i facebookové skupiny

„Lidé mají pořád tendenci něco dělat, vyrábět a tvořit a trávit tak volný čas smysluplně,“ říká Petr Gibas. „Pro náš výzkum jsme kutilství definovali jako manuální činnost, kdy lidé něco vyrábějí, upravují či opravují, kde nezanedbatelnou roli hraje tvůrčí myšlení a schopnost využít, co je právě po ruce, pro zamýšlený účel.“

Vědci a vědkyně data sbírali (především) v Chebu a okolí v letech 2018 a zejména 2019 a později i v Praze a zaměřili se na sběr a analýzu kutilských příběhů. Důraz kladli na veřejně přístupné objekty ve viditelných prostorech jako okenní výzdoby, venkovní dekorace, soukromé a komunitní zahrady, zahrádkářské osady, svépomocí budované stavby – rodinné domy, chaty a podobně. Zajímalo je ale i kutilství v rámci spolků nebo školních aktivit. Probírali se rukodělnými příručkami, analyzovali kutilské časopisy i dobové noviny, sledovali starší i novější díly Receptáře a stali se součástí kutilských facebookových skupin.

Kontakt pro média: **Eliška Zvolánková**
Divize vnějších vztahů AV ČR
press@avcr.cz
+420 739 535 007

Filip Lachmann
Sociologický ústav AV ČR
filip.lachmann@soc.cas.cz
+420 737 117 197

„Většina lidí stále vnímá kutilství jako takovou ‚přemkovsko podlahovskou‘ činnost, a to přes všechny proměny, kterými prošlo.“

„Kutilství se proměňuje, jinak vypadá na vesnici a jinak třeba na Vinohradech v Praze,“ popisuje Petr Gibas. „Liší se také podle věku a pohlaví, ale zajímavé je, že ho většina lidí stále vnímá jako takovou ‚přemkovsko podlahovskou‘ činnost, a to přes všechny proměny, kterými prošlo.“

Vědeckému týmu se podařilo ukázat, že kutilské výrobky nejsou jen pouhými předměty, které usnadňují každodenní život, ale že ztělesňují i určitý cíl a formují identity těch, kdo je vyrábějí a užívají.

Od praktičnosti k etickému výrobku od srdce

Před rokem 1989 vedla nedostupnost spotřebního zboží či služeb nebo nespokojenost s jejich kvalitou či cenou ke kutilství z nutnosti. I když dnes ekonomická nutnost nehraje tak silnou roli jako dříve, stále je součástí motivace ke kutilské tvorbě i nespokojenost – s kvalitou nabízeného zboží a služeb, s jeho cenou, ale také s ekologickou stopou, která se se zbožím pojí, nebo v reakci na vykořisťování a nespravedlnost, jež je součástí jeho výroby.

„Většina lidí chce něco dělat, má radost z tvorby. Často nevidí smysl ve svém zaměstnání, tak se realizují mimo něj,“ definuje další motivaci pro kutilství Petr Gibas.

Pro řadu lidí včetně mladých rodin je zároveň i dnes z důvodu finanční situace svépomoc často jedinou možností, jak si danou věc pořídit.

„Chci například levnější a kvalitnější nábytek, trh nespňuje moje představy, tak si to vyrobím sám a možná i lépe.“

„Někteří lidé si sami staví dům, protože nemají peníze, někteří proto, že je to ekologické. Většinou se to ale prolíná,“ vysvětluje komplexnost kutilství vědec. „Chci například levnější a kvalitnější nábytek, trh nespňuje moje představy, tak si to vyrobím sám a možná i lépe.“

Pod vlivem proměn společnosti – ať už jde o proměnu tržní ekonomiky, nebo třeba médií – se tak mění a vyvíjí i kutilství. V současnosti lze proto mimo jiné pozorovat rozšiřování záběru kutilství ze sféry domácnosti i do prostředí designu a návrhářství módy, hraček nebo třeba papírnických potřeb. Se vzrůstajícím důrazem na životní styl se v posledních letech i u nás rozvíjí sféra výroby na pomezí kutilství a autorské tvorby a zájem o takto doma, „ručně a srdcem“ vyráběné produkty prodávané v elektronických kreativních obchodech nebo na nejrůznějších „dyzajn marketech“.

Chlubení se na sociálních sítích

Kutilství se stalo viditelnějším i díky sociálním sítím. Nejčastějším příspěvkem na nich je pochlebení se vlastním výrobkem nebo žádost o radu a sdílení různých návodů. V komentářích jsou pak uživatelé až překvapivě pozitivní a nevulgární v porovnání s diskusemi pod novinovými články nebo v jiných skupinách, sítě ale nebyly hlavním polem výzkumu.

„My jsme vymezili kutilství jako neziskovou činnost. Na sítích ale zisk hraje často roli, když se chlubíte více lidem, ví se o vás, část lidí pak své výrobky touto cestou prodává. Takže jsme sociální sítě sledovali spíše jako inspiraci, co všechno lidé vyrábějí,“ vysvětluje Petr Gibas.

Zlaté české ručičky a pandemie

Kutilské zkušenosti se Čechům hodily i během pandemie. Dokazují to svépomocně vyrobené roušky, štíty a respirátory, ale také to, jak lidé, skupiny i celé týmy přistoupili k řešení nedostatku prostřednictvím využití již existujících schopností a dovedností, materiálů, vybavení i technologií tvůrčím způsobem. Nedostatek ochranných pomůcek a zdravotnického materiálu zejména v počátcích pandemie vyvolal okamžitou reakci i výzkumného sektoru, kdy se objevily návody na svépomocnou výrobu.

Kutilství a bezdomovectví

Kutilství jako volnočasovou aktivitu sociologové našli i v prostředí extrémní chudoby. Velmi často umožňuje tzv. „zabít prázdný čas“, tedy představuje kratochvíli, která dokáže potěšit v jinak bezútešné sérii stále se opakujících událostí a situací, kterým lidé na ulici každodenně čelí.

„Mezi bezdomovci se člověk setká s amatérskými rybáři, kteří si vytváří své náčiní, se staviteli, kteří postaví svůj přístřešek ve skulině mostní konstrukce, či s designéry, kteří si navrhnou a vyrobí provizorní postel a nábytek do svého příbytku,“ uvádí Petr Gibas.

” *Téma představuje také výstava [Kutilství: Od „udělej si sám“ k DIY v Národopisném muzeu Národního muzea v Praze, která je k vidění do 19. 9. 2021.](#)* ”

Téma představuje také **výstava [Kutilství: Od udělej si sám k DIY](#)** v Národopisném muzeu Národního muzea, která je v Letohrádku Kinských v Kinského zahradě v Praze k vidění **do 19. 9. 2021**. Výstava pokrývá vývoj československého a českého kutilství a upozorňuje na změny, které prodělalo. Ukazuje, co všechno se do kutilství řadí a že kutilové zdaleka nejsou jen muži.

Jako součást výzkumného projektu vznikly také dvě knihy: *Kutilství: Od „udělej si sám“ po DIY* a *Kutilství: Drobná mozaika svépomocné tvorby*. Obě jsou pro zájemce k dispozici zdarma. V elektronické podobě je možné je stáhnout z webových stránek Sociologického ústavu AV ČR, lze vyžádat i v papírové podobě.

Více informací:

Petr Gibas, Ph.D.
Sociologický ústav AV ČR
petr.gibas@soc.cas.cz
+420 776 362 263
kutilstvi.soc.cas.cz